

3 ARALIK 2008, MOSKOVA

"TARİHİ PERSPEKTİF AÇISINDAN TÜRK-RUS İLİŞKİLERİ" KONULU ULUSLARARASI SEMPOZYUM

Rusya'daki Türkiye Yılı etkinlikleri çerçevesinde 3 Aralık 2008'de Moskova'da düzenlenen sempozyum bu bağlamda önemli bir boşluğu doldurdu.

"Tarihi Perspektif Açısından Türk-Rus İlişkileri" başlıklı sempozyum, Türkiye Büyükelçiliğinin katkıları ve Türkiye'den bilim adamlarının katılımıyla Moskova Devlet Üniversitesi Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü tarafından düzenlendi.

Büyükelçi
Halil Akıncı,
Prof. Dr. Zafer
Toprak ve
Prof. Dr. İlber
Ortaylı Rus
akademisyenlerle.

LİAİSAN ŞAHİN

Sovyetler Birliği'nin dağılması ertesinde Rusya ile Türkiye arasında 1990'ların başından itibaren gelişen ilişkilerin asıl içeriğini ticari-ekonomik ilişkiler ve önemli boyutlara ulaşan turizm olgusu oluşturdu. Ekonomi ve turizm alanında göze çarpan bu canlılık ne yazık ki diğer alanlarda pek gözlenemedi. Her iki tarafın uzmanları ikili bağların yavaş geliştiğinden, ekonomik ilişkilerin de mevcut potansiyeli gerçekleştirmediğinden yakındılar. Siyasi temasların ancak son yıllarda daha yakın bir hal almaya başladığını, üst düzeyde görüşmelerin sıklaştığını görüyoruz. 2001'de Rusya ile Türkiye arasında Avrasya'da İşbirliği Eylem Planı'nın ve 2004'te Dostluk ve Çok Boyutlu Ortaklığın Derinleştirilmesine İlişkin Ortak Deklarasyon'un imzalanması, iki ülkenin siyasi yakınlaşmasına doğru atılan önemli adımlar olarak değerlendirilebilir. 2004 yılının aralık ayında Türkiye'yi ziyaret eden Vladimir Putin, cumhuriyet Türkiye'sine ayak basan ilk Rus lider oldu.

Keza, Haziran 2006'da iade-i ziyarette bulunan dönemin cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer de Rusya'ya giden ilk Türk cumhurbaşkanı idi. Her iki ziyaret de Türk ve Rus basınında "tarihi ziyaretler" olarak nitelendirildi. Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün yakın zamanda gerçekleştireceği Rusya gezisi de iki ülke arasındaki üst düzey resmi temasların devamı olması bakımından önem arz etti. Buna istinaden, Türk ve Rus basını bu beklenen ziyareti de yine "tarihi ziyaret" olarak duyurdu.

Bu olumlu gelişmelere karşın Türk ve Rus birçok siyasetçi ve gözlemci iki ülke arasındaki siyasi temasların halihazırdaki durumunu tatmin edici olmaktan uzak bulmakta. Örneğin, Abdullah Gül'ün ziyaretine ilişkin olarak konuşan Duma üyesi ve Rusya Siyasi Araştırmalar Enstitüsü Başkanı Sergey Markov, 2004'te imzalanan anlaşmanın Ankara-Moskova ilişkileri için artık yeterli olmadığını söylemiş, Türkiye'nin Rusya tarafından siyasi olarak sonuna kadar değerlendirilmemiş bir ülke

olduğunu vurgulayarak, ilişkilerin stratejik ortaklığa doğru evrilmesi gerektiğini savunmuştur. Aynı şekilde, Türkiye'den birçok gözlemci Rus-Türk ilişkilerinin yeterince yakın olmadığını, Türkiye'nin Rusya ile ilgili siyasi olasılıkları iyi değerlendirmedeğini belirtmektedir.

Bu durumun sebeplerini iki ülke arasındaki kültürel bağların zayıflığında aramak belki de en doğrusudur. Gerçi son dönemde kültürel alanda da bir hareketlenmenin yaşandığını kabul etmek gerekir. Örneğin 2007 yılının Türkiye'de "Rusya Yılı", 2008 yılının da Rusya'da "Türkiye Yılı" olarak ilan edilmesi ve bu çerçevede çeşitli etkinliklerin düzenlenmesi bunun belirtileri arasındadır. Fakat iki ülke halkının birbirini halen yeterince tanımaması, karşılıklı tarihlerden, kültürel değerlerden haberdar olmaması ve diğer tarafa karşı önyargı beslemesi, kültürel ve bilimsel kanallardan yürüyen iletişimin şimdilik çok yetersiz kaldığını göstermektedir.

Rusya'da Türkiye Yılı etkinlikleri çerçevesinde 3 Aralık 2008'de Moskova'da

düzenlenen sempozyum bu bağlamda önemli bir boşluğu doldurdu. "Tarihi Perspektif Açısından Türk-Rus İlişkileri" başlıklı sempozyum, Türkiye Büyükelçiliğinin katkıları ve Türkiye'den bilim adamlarının katılımıyla Moskova Devlet Üniversitesi Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü tarafından düzenlendi. Sempozyumun sponsorluğunu, Garanti Bankası'na bağlı "Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi" üstlendi.

Sempozyumun hazırlık aşamasında Türkiye tarafı özellikle yoğun çaba sarf etti. Nitekim Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü Müdürü Profesör Mihail Meyer açılış konuşmasının başında bunu belirterek, "Ne yazık ki, bu sempozyum bizim girişimimizle değil Türk tarafının teşviki ile gerçekleştirilmiştir," ifadesini kullandı. Ancak, Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü çalışanlarının sempozyumun etkin bir biçimde geçmesi için yoğun çaba sarf ettikleri görüldü. Sempozyum için özel olarak Osmanlı ve Türkiye tarihine dair seçme eserlerden oluşan küçük bir sergi hazırlandı. Enstitü öğretim görevlileri ve öğrencileri, sempozyum için gereken hazırlıkları yapmışlardı. Ayrıca Türkiye'den gelen delegasyona tercüme, ulaşım ve Moskova'da gezi rehberliği konularında çok yardımcı oldular.

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında Rus-Türk ilişkileri konusunda iki ortak bilimsel toplantı düzenlenmişti. İlki Ankara'da, Aralık 1992'de Türk Dışişleri Bakanlığı,

Türk Tarih Kurumu ve Rusya Bilimler Akademisi işbirliği ile düzenlenen "Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl" sempozyumuydu. İkincisi Moskova'da, Nisan 2007'de Rusya Bilimler Akademisi'ne bağlı Şarkiyat Enstitüsü, Moskova Üniversitesi Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü ve Türkiye tarafından Bilgi Üniversitesi'nin katkılarıyla gerçekleştirilen "Rus-Türk İlişkileri: Tarihi, Bugünkü Durumu ve Perspektifler" konulu sempozyumdur. Bu açıdan 3 Aralık 2008'de Moskova'da düzenlenen sempozyum Rus-Türk ilişkilerini ele alan ortak bilimsel toplantıların bir devamı oldu.

Sözü edilen bu sempozyumları ve yayınları değerlendirsek, Türkiye tarafında bu tür çalışmalarda farklı kurumların ve isimlerin yer almasına karşın Rusya tarafında bu çalışmaların Şarkiyatçı uzmanlar yetiştiren iki köklü kuruluş -Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü ve Moskova Devlet Üniversitesi Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü- tarafından yürütüldüğü görüldü. Uzmanlık alanı Türkiye olan bu bilim insanlarının önde gelenleri Moskova Devlet Üniversitesi Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. M.S. Meyer, aynı enstitüden Prof. Dr. B.M. Potshveriya, Doç. Dr. N.Y. Ulçenko, Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü'nden Prof. Dr. V.Y. Belokrinitskiy, Prof. Dr. N.G. Kireyev, Prof. Dr. S.F.Oreşkova ve Prof. Dr. İ.D. Zvyagelskaya. Bu isimlerin çoğunun orta

yaşın üzerindeki nesli temsil ettiğini belirtmek gerekir.

3 Aralık 2008'de düzenlenen sempozyuma Rusya tarafından, Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü'nden M.S. Meyer, N.Y. Ulçenko, St. Petersburg Üniversitesi'nden K.A. Jukov, Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü'nden S.F. Oreşkova ve N.G. Kireyev katıldı. RBA Şarkiyat Enstitüsü'nü ayrıca genç bilim adamları Dr. İ.V. Zaytsev ile Dr. A.V. Boldrev temsil ettiler. Türkiye tarafından Topkapı Müzesi Müdürü Prof. Dr. İlber Ortaylı, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Zafer Toprak, aynı enstitüden Doç. Dr. Asım Karaömerlioğlu ve Marmara Üniversitesi doktora öğrencisi Liaisan Şahin katıldılar. Sempozyumun açılış konuşmalarını enstitü müdürü Meyer ve Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi Halil Akıncı yaptı.

Sempozyumda hazır bulunan uzmanların çoğunun Sovyet döneminin büyük kısmına tanıklık eden orta yaş üzerindeki neslin temsilcileri olduğu görüldü. İdeolojik sınırlamalar ve kovuşturmalardan yüzünden kendilerinin ve kendilerinden önceki neslin yaşadığı sıkıntıları anlatan konuşmacılar, söz konusu sıkıntıların bilim adamlarını sindirdiğini ve bilimsel üretimi olumsuz etkilediğini, örneğin belli konularda inceleme yapmaktan kaçınıldığını dile getirdiler. Buna bağlı olarak gündeme gelen ikinci mesele, Doğu bilimi çalışmalarının tarihinin yazımı konusu oldu. Prof. Dr.

Oreşkova, Türkiye'de bu tür bir çalışma yapılmasının çok memnuniyet verici olduğunu söyleyerek, kendilerinin de bu konuya önem verdiklerini ve bir eser ortaya koymak üzere malzeme topladıklarını, böylece tecrübelerini genç bilim adamlarına aktarmak istediklerini dile getirdi. Buna bağlı olarak Rus Doğu biliminde nesiller arasındaki kopukluğa dikkat çekildi; yaşlı bilim adamlarının tecrübelerini devralacak gençlerin sayıca az oluşu vurgulandı ve 1990'lı yılların Doğu bilimi alanında uzman geliştirme açısından kayıp yıllar olduğundan yakınıldı.

Son dönemde Rusya'da Türkiye çalışmaları alanında genellikle Sovyet döneminden gelen isimlerin boy gösterdiği, uzman sayısında önemli bir artış olmadığı gözlemlendi. Bunun bir nedeni, şüphesiz rejim değişikliğinin bilimsel alanda bir boşluk yaratmasıydı. Öte yandan akademik alanın ülke kalkınmasının geri planında kalması da genç nesillerin farklı uğraş alanlarına yönelmelerine neden olmuştu. Sempozyum sırasında yapılan görüşmelerden edinilen izlenim, Rusya bilim camiasında Sovyet döneminden miras kalan dış dünyaya kapalılık sorununun halen tamamen aşılamamış olduğu doğrultusundaydı. Bu bağlamda özellikle dış dünyadan bilimsel literatürün kurumsal bazda devamlılığının sağlanmasında güçlük çekiliyor, kitaplık gibi bilgi bankalarının genişletilmesinin bilim adamlarının bireysel

çabalarına bağlı kaldığı gözlemleniyordu. Türkiye'nin güncel sorunları, daha çok internet üzerinden izlenen birikimle yetinildiği izlenimini veriyordu. Analitik nitelikteki yayınlar ancak belirli bir gecikmeyle bilim çevrelerine ulaşabiliyordu.

Bu bağlamda Rus-Türk bilimsel ilişkilerini geliştirmek için neler yapılabilir?

İlk olarak, bu tür ortak toplantıların ve görüşmelerin daha sık aralıklarla ve daha çeşitli kanallardan yapılması gerekmektedir. Toplantıların duyurulması ve katılımın genişletilmesi ayrıca önemlidir.

İkinci olarak, iki ülkenin tarihindeki belli sorunlara odaklanan ortak projelerin yürütülmesi çok faydalı olacaktır. Bu bağlamda özellikle Rusyalı genç araştırmacıların desteklenmesine ve Türkiye'de uzun süre bulunabilmeleri için olanaklar yaratılmasına önem verilmesi gerekir.

Üçüncü olarak, Türkiye'deki ve Rusya'daki bilimsel kurumların dil öğrenimi konusunda birbirine destek vermeleri zorunludur. Özellikle Türkiyeli araştırmacıları Rusça öğrenmeleri ve dili geliştirmeleri konusunda teşvik etmek ve bunun için gereken olanakları Rusya'daki kurumlarla işbirliği içinde sağlamak gerekmektedir.

Son olarak, Rusyalı ve Türkiyeli araştırmacılar arasında devamlı literatür alışverişini sağlamanın yolları düşünülmelidir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ